

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ DEDICATĂ DOMNITORULUI-CĂRTURAR DIMITRIE CANTEMIR

(București, 17–18 noiembrie 2014)

ȘTEFAN-DOMINIC GEORGESCU

Sesiunea științifică dedicată domnitorului și omului de cultură Dimitrie Cantemir s-a desfășurat în Aula Academiei Române, în prezența președintelui Academiei Române, domnul academician Ionel-Valentin Vlad, a vicepreședintelui Academiei Române, domnul academician Alexandru Surdu, a mai multor membri și membri corespondenți ai Academiei Române precum și a numeroși invitați, reprezentanți ai unor instituții de cultură și academii din alte centre universitare și din străinătate. Pe parcursul desfășurării lucrărilor sesiunii, participanții au avut ocazia de a vizita vernisajul expoziției „Dimitrie Cantemir. Domnitor și savant umanist”, care a avut loc la sala *Theodor Pallady* a Bibliotecii Academiei Române.

Tematica sesiunii a fost deosebit de variată și a suscitat un interes aparte printre participanți, ceea ce reprezintă o primă dovadă a actualității și relevanței operei cărturarului român, atât în context național, cât și internațional. Temele abordate au acoperit majoritatea preocupărilor lui Dimitrie Cantemir, atât în calitate de domnitor și om politic, cât și în calitate de filosof, istoric sau om de cultură.

Sesiunea a fost deschisă, în data de 17 noiembrie, de către președintele Academiei Române, domnul academician Ionel-Valentin Vlad, a cărui alocuțiune a marcat importanța personalității de anvergură istorică și mondială a lui Dimitrie Cantemir, subliniind că multiplele preocupări ale domnitorului și cărturarului român probează caracteristica de *homo universalis* ce poate fi atribuită domnitorului-cărturar. Lucrările au continuat prin luările de cuvânt ale domnilor academicieni Răzvan Theodorescu (*Umanismul sincretic al Europei Orientale și paradigma Cantemir*) și Dan Berindei (*Cantemir: Omul și Domnul*), ale căror alocuțiuni au evidențiat ipostaza de reper cultural a domnitorului-cărturar, ce poate fi considerată o veritabilă „paradigmă Cantemir”, precum și despre Dimitrie Cantemir ca reper semnificativ al umanismului european. Dimensiunea umanismului cantemirist a fost reluată și în intervenția domnului academician Eugen Simion, intitulată *Moralistul Cantemir*, care a făcut referire la rolul moralei în opera domnitorului român, subliniind în mod special acuratețea și luciditatea analizelor și considerațiilor morale prezente în lucrări precum *Divanul* sau *Descrierea Moldovei*.

Prima parte a primei zi a sesiunii s-a încheiat cu două alocuțiuni ale unor invitați din străinătate. Domnul profesor Ștefan Lemny, reprezentant al Bibliotecii Naționale a Franței, Paris, a propus o nouă manieră de lectură a lucrării cantemiriene *Creșterea și descreșterea Imperiului Otoman*, punând accent pe semnificația istorică a acesteia, dar și pe valențele interpretative pe care le dovedește, știut fiind faptul că Dimitrie Cantemir avea o cunoaștere profundă a realităților otomane ale vremii. O astfel de lucrare ar putea fi – aprecia profesorul Ștefan Lemny, în cuvântarea domniei sale intitulată *L'histoire d'un livre d'histoire. Incrementa atque decrementa aullae Othomanicae* – un model chiar pentru contemporani, pentru măsura în care un om politic și un cărturar ar trebui să cunoască contextul și condițiile de viață ale unei țări vecine și cu interese comune. În continuare, intervenția doamnei doctor Alessandra Mascia (*Les Cantemir et l'invention d'un portrait dynastique: quelques réflexions autour de l'iconographie cantemirienne*), din partea Universității Freiburg, Elveția, a făcut referire la portretul dinastic al lui Dimitrie Cantemir, aducând în sprijinul considerațiilor domniei sale imagini semnificative pentru prestigiul domnitorului român, domnia sa făcând chiar referire la o posibilă iconografie cantemiriană.

Partea a doua a lucrărilor primei zile a sesiunii dedicate lui Dimitrie Cantemir a debutat prin cuvântul rostit de domnul vicepreședinte al Academiei Române, academicianul Alexandru Surdu, care a avut ca punct de referință preocupările de logică ale cărturarului român, dar și locul și semnificația pe care acesta le atribuia acestei importante discipline filosofice. În intervenția purtând titlul *Logica în opera lui Dimitrie Cantemir*, domnia sa a pus în evidență faptul că Dimitrie Cantemir avea o înțelegere substanțială nu numai a logicii lui Aristotel, dar și a contribuțiilor contemporane lui în acest domeniu, fiind cunoscute legăturile dintre cărturarul român și cercurile culturale din Occidentul european, inclusiv cele cu filosoful G. W. Leibniz. Nu în ultimul rând trebuie menționat că – așa cum aprecia academicianul Alexandru Surdu – Dimitrie Cantemir a avut o viziune de ansamblu asupra întregii învățături a logicii, asupra filosofiei universale, asupra culturii universale, dar și asupra legăturii profunde ce există între cultura umanistă și buna guvernare a statelor, fapt dovedit chiar de dubla sa calitate, aceea de om politic și om de spirit. În acest context, rolul logicii pare a fi unul special, din vreme ce aceasta reprezintă fundamentul cunoașterii lumii și, implicit, al buneii sale organizări. De altfel, chiar în lucrări precum *Divanul* se observă pasiunea pentru logică și rigurozitate a lui Dimitrie Cantemir, așa cum a apreciat academicianul Alexandru Surdu.

În continuare, domnul academician Andrei Eșanu, de la Academia Republicii Moldova (*Urme ale bibliotecii lui Dimitrie Cantemir în Rusia*), și domnul profesor Serghei Frantsouzoff (*En quête de la bibliothèque de Dimitrie Cantemir*) au făcut referire la unele chestiuni privitoare la biblioteca lui Dimitrie Cantemir și la dovezile pe care le conține aceasta privitoare la anvergura personalității și preocupărilor sale, iar domnul doctor Victor Țvircur (în alocuțiunea intitulată *Cantemiriologia contemporană – realizări, probleme, perspective*) și domnul profesor univ. dr. Vlad Alexandrescu (*Importanța lucrării „Sacro-sanctae scientiae indepingibilis imago” în studiile cantemiriene*) au făcut referire la aspecte care țin de cantemiriologia contemporană și de relevanța studiilor acesteia pentru cultura română și pentru cea europeană. Prima zi

a lucrărilor sesiunii dedicate lui Dimitrie Cantemir s-a încheiat cu alocuțiunea domnului profesor univ. dr. Bogdan Crețu (*Inorogul lui Dimitrie Cantemir: coruperea unui mit creștin*), care a avut în vedere relația dintre una dintre celebrele metafore ale cărturarului român – cea a inorogului – și miturile fondatoare ale creștinismului.

A doua zi dedicată sesiunii Dimitrie Cantemir a debutat cu intervenția domnului academician Ioan-Aurel Pop (*Dimitrie Cantemir și Transilvania*), care a adus în atenția participanților legăturile culturale firești pe care domnitorul român le-a avut cu Transilvania. De asemenea, trebuie menționate intervențiile domnilor profesori universitari Mihai Maxim (*Dimitrie și Antioh Cantemir. Noi documente din arhivele turcești*) și Tasin Gemil (*Documente turcești privind Palatul Ortaköy al lui Dimitrie Cantemir*), cea a doamnei doctor Ioana Feodorov („*Divanul*” lui Cantemir tradus în arabă pentru creștinii din Siria otomană) și a domnului Ovidiu Olar (*Povestiri curioase: „Sistemul religiei muhammedane” în context*), care au avut în vedere diferite aspecte ale preocupărilor lui Cantemir pentru lumea și cultura otomane, pe de o parte, dar și chestiuni legate de relevanța operelor sale pentru contextul socio-politic și cultural al secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. În continuare, domnul doctor Tudor Tiron, reprezentantul Cancelariei Ordinilor de pe lângă Administrația Prezidențială a prezentat o alocuțiune privitoare la importanța și semnificația simbolurilor heraldice și stemelor Cantemireștilor (*La răscrucea tradițiilor heraldice: stemele Cantemireștilor*).

Tonul sesiunii a fost unul de cooperare științifică națională și internațională, fapt care vine în concordanță cu viața și personalitatea lui Dimitrie Cantemir, om politic și cărturar de nivel mondial. Concluzia sesiunii acestei sesiuni poate fi aceea că o astfel de personalitate istorică poate servi drept model pentru un dialog intercultural, model a cărui necesitate se impune din ce în ce mai pregnant în condițiile globalizării contemporane.